

NINCS KAPCSOLAT

Analog posztdigitális narratíva

Beke Ottó – Szűts Zoltán

otto.beke@magister.uns.ac.rs – szuts.zoltan@uni-eszterhazy.hu

DOI: 10.20520/JEL-KEP.2024.1.3

Absztrakt

A *Nincs kapcsolat* (*Desconectados*) című 2022-es, spanyol nyelvű, chilei vígjátékot Diego Rougier rendezte. A film az érintőképernyők, illetve a közösségi (participatív) média által meghatározott kurrens világunkból tekint ki a digitalitás utáni lehetséges valóságra. A film analog posztdigitális narratívát alkot. Azt a kérdést veti fel narratív és szórakoztató formában, hogy mi történne akkor, ha megsemmisülne az internetszolgáltatást biztosító infrastruktúra, és ennek következtében leállna az adatforgalom. A tanulmány a vígjátékot értelmezve tematizálja az internetfüggőség káros egyéni és szociális következményeit. Az interpretáció során alkalmazott kritikai hozzáállás nem technofóbiában, hanem tudatosan vállalt óvatosságban, illetve elővigyázatosságban gyökerezik.

Kulcsszavak

Nincs kapcsolat (*Desconectados*), analog, posztdigitális

DISCONNECTED

Analog Post-Digital Narrative

Ottó Beke – Zoltán Szűts

Abstract

The 2022 Spanish-language Chilean comedy titled "Desconectados" (Disconnected) was directed by Diego Rougier. The film explores a post-digital narrative in our contemporary world shaped by touchscreens and social (participatory) media. It crafts an analog post-digital narrative, posing the question in a narrative and entertaining form: What would happen if the infrastructure providing internet services were to be destroyed, leading to a halt in data traffic? The study interprets the comedy, thematicizing the harmful individual and social consequences of internet addiction. The critical approach applied in the interpretation is rooted not in technophobia but in a consciously assumed caution and prudence.

Keywords

Disconnected (*Desconectados*), analog, post-digital

NINCS KAPCSOLAT

Analóg posztdigitális narratíva

Beke Ottó – Szűts Zoltán

otto.beke@magister.uns.ac.rs – szuts.zoltan@uni-eszterhazy.hu

BEVEZETŐ GONDOLATOK¹

Az online-digitális kultúrát kapcsolattartási és befogadási hedonizmus jellemzi. Mediális és recepciós karakterisztikájának megfelelően törekszik mindazon üresjáratok kiiktatására, amelyek lassítanak vagy pedig megakasztanak a tartalmak, illetve ingerek szabad áramlását. A csönd és a látványhiány antagonista hatású ebben a közegben. A kontinuitás fenntartása és intenzitásának növelése mindenekfelett álló értéként tűnik fel. A jelenkori személyközi kommunikációs és tartalom-előállítási, -megosztási, valamint -fogyasztási hedonizmus egyazonáltal megteremti a választási szabadság illúzióját. Ehhez a különböző digitális-online eszközök és platformok, továbbá az ezeken elérhető interperszonális kommunikációs módozatok és tartalmak egyre gazdagodó változatosságát villantja fel.

Az online-digitális kultúra hedonizmusának megértése lényeges képesség a jelenkori mediális társadalomban. Ez a hedonizmus nemcsak a választási szabadság illúzióját kínálja, hanem a csönd és a látványhiány elleni küzdelmet is jelenti (Bidart 2021). A folyamatos ingerlést, a receptorok kisülésének kényszerét (Lee 2021). Ebben a kontextusban a folyamatos kapcsolattartás, a tartalomgyártás és -megosztás, valamint a fogyasztás válik az értékrend középpontjává, meghatározó működési módjává. Az intenzitás növelése és a mediális áramlás zavartalanságának biztosítása reflektál a digitális kor prioritásaira, amelyek között a gyorsaság, a hozzáférhetőség és az interaktivitás dominál. Ezek a jelenségek, jellemvonások rávilágítanak arra, hogy a digitális technológiák milyen mélyen átszövik mindennapi életünket, és hogyan formálják át a kommunikációs szokásainkat, értékrendünket és társadalmi interakcióinkat.

Az online és az offline, illetve a medializált, szükségképpen megmásított avagy megkonstruált és medializálatlan valóság közötti distinkció, illetve a két territórium alkotta, egymás működésmódját jó esetben elősegítő avagy kiegészítő szinergia helyébe az előbbi birodalmának kiméraszerű diverzitása lép. A masszív hétköznapi tapasztalat és a technoprogresszió egyre erőteljesebbé váló, közéleti, tudományos diskurzusba rendeződő szólamai egyaránt azt sugallják, a folyamat szükségszerű és irreverzibilis. Nincs alternatíva: ez a digitális-online realizmus logikája (Vö. Fischer 2020). Az atomok megmásíthatatlan világának helyébe a bitek képlékeny, azonban szintén áttekinthetetlenül szövevényes világa lépett (Csepeli – Prazsák 2010, Suleyman – Bhaskar 2023: 69–70) – az adatok digitálisan tárolt, továbbított és megjelenített territórium. A bitek világa azt állítja magáról, ez az egyedül

¹ Jelen tanulmány az *Online sodródás és mértéktelen tartalomfogyasztás* című dolgozat *Problémafelvetésének* (Beke – Szűts 2022: 101–109) rövidített és szerkesztett változata. Az említett felhasználói attitűdök az elemzésre kerülő film szempontjából alapvető fontosságúak.

mérvadó valóság, ami lényegében virtuális realitás (Debord 2006, Baudrillard 1996), abban kell feloldódni, nincs más haladási irány, nincs más alternatíva (Moravec, 1990, 2000, Kurzweil 2012, 2013). Az égen vonuló felhők helyett egyre inkább a technika felhői válnak meghatározóvá, csodálni valóvá és időnként viharossá. Gondoljunk csak a felhő alapú adattárolásra és -megosztásra!

Az online-digitális hedonizmus túlszorduló pozitivitása (Žižek 2009: 49; Han 2019: 9, 15, 17, Žižek 2006) nem azt sugallja az eszközhasználónak, hogy kommunikáljon, tartsa a kapcsolatot másokkal, ápolja és egyben bővítsse szociális hálóját, osszon meg, továbbítsa és fogyasszon tartalmakat, szórakozzon, amennyiben kedve tartja, illetve szüksége van rá, hanem tegye azt mindig. *Maradj bejelentkezve, maradj online!* – rendre erre szólítanak fel a különböző online felületek, közösségi oldalak, alkalmazások.

Az online-digitális hedonizmus által sugallt állandó jelenlét és aktivitás követelménye jelentős nyomást gyakorol a felhasználókra. Ez a „Maradj bejelentkezve, maradj online” hozzáállás nem csupán a digitális élmények folyamatos bővítésére ösztönöz, hanem egyfajta kötelezettséget is teremt a felhasználókban, hogy állandóan részt vegyenek a digitális közösségi életben. Ennek a folyamatos online jelenlétnek és tevékenységnek a követelménye a személyes és a digitális idő, valamint világ közötti határok elmosódásához vezet, ami kihívásokat jelenthet az egyéni szabadság és a digitális közeg által kínált lehetőségek közötti egyensúly megteremtésében (Zuboff 2019).

Ebben a kommunikációs-kulturális ökonómiában jelennek meg rendre olyan tömeg- és művész, valamint dokumentumfilmek, amelyek az online hálózatokról való átmeneti, időnkénti leválás fontosságát, sőt, szükségességét, illetve elkerülhetetlenségét hangsúlyozzák (Vö. Lanier 2020). A *Social Network – A közösségi háló (The Social Network)* (2010) a Facebook alapítását mutatja be, reflektálva az online közösségek hatalmára és emberi kapcsolatokra gyakorolt hatására. *A nő (Her)* (2013) egy ember és egy mesterséges intelligencia közötti kapcsolatot ábrázol, érintve az emberi érzelmek és a technológia közötti interakciókat. A *Transzcendens* (2014) egy tudós agyának digitális világba való átültetését követi nyomon, kiemelve a mesterséges intelligencia etikai és filozófiai kérdéseit. Az *eXistenZ* (1999) egy virtuális valóságjátékkal foglalkozik, miközben a valóság és a virtuális világ közötti határokat feszegeti. További fontos alkotás a közösségi média veszélyeit tematizáló 2020-as *Társadalmi dilemma (The Social Dilemma)*. Ezek a filmek az online és digitális világok komplexitását és emberi kapcsolatokra gyakorolt befolyását vizsgálják, ugyanakkor hangsúlyozzák az online hálózatoktól való időszakos leválás fontosságát. Ezek közül a *Nincs kapcsolat* című komédia a kulturális képzelet markáns mozgósítása okán érdemel kitüntetett figyelmet. Elsősorban nem esztétikai kvalitásai vagy pedig a filmművészetben belül elfoglalt pozíciója, hanem tematizációs potenciálja hangsúlyos. Ebből kifolyólag fontos értelmezését bevonni az online-digitális hedonizmus tárgyalásába.

KUTATÁSI MÓDSZERTAN

Tanulmányunk írása során generatív mesterséges intelligenciát használtunk. A munka struktúrája, íve és gondolatmenete teljes mértékben a szerzőktől származik, a különböző filmes és egyéb referenciák felkutatásába, narratív összefoglalásába és kontextualizációjába viszont bevontuk a generatív mesterséges intelligencia modellt, kiemelten a ChatGPT 4.0 Academic Assistant Pro változatát. Ennek megfelelően a szóban forgó chatbot nevének és specifikációjának megfelelően kutatási asszisztenciát nyújtott.

DIGITÁLIS VS. POSZTDIGITÁLIS NARRATÍVA

A *Nincs kapcsolat* (*Desconectados*) című 2022-es, spanyol nyelvű, chilei vígjátékot Diego Rougier rendezte. A film az érintőképernyők, illetve a közösségi (participatív) média (Szűts 2018: 312) által meghatározott világunkból tekint ki a digitalitás utáni valóságra, egy lehetséges jövőre. Egy elképzelhető forgatókönyvet nyújt. A web 2. 0 (Szűts 2018: 305–421) territóriumából való szökésvonalat mutatja meg, azt követően, hogy a gazdasági-társadalmi és kulturális (csere)folyamatokat, egyáltalán: a profán élet egyre szélesebb körét érintette a digitalizálódás, és a személyközi kommunikáció is mindinkább technológiailag mediatizálttá vált.

A film azt a kérdést veti fel narratív formában, hogy mi történne akkor, ha a bitek szupplementáris (Derrida 1991, Orbán 1994) világa (Csepeli – Prazsák 2010: 14) egyik pillanatról a másikra megszűnne, és nem maradna más, csak az atomoké? (Csepeli – Prazsák 2010: 14, vö. Reynolds 2017, Beke et al. 2020) Miként festene a digitális imaginárius (Assmann 2009: 157), illetve spektákulum (Debord 2006) nélküli és ami még fontosabb: *utáni* világ? A *Nincs kapcsolat* nem reflektálatlan regresszióban, valamiféle hipotetikus őseredeti és még érintetlen emberi-közösségi állapot naiv restaurációjában, illetve az ahhoz történeti visszatérésben avagy visszatalálásban, hanem posztdigitalitásban gondolkozik. A film ezen progresszív vonatkozásainál fogva érdemel kitüntetett figyelmet. A digitális összeomlást, apokalipszist nem a végső megsemmisülés, pusztulás fenyegető víziójaként jeleníti meg. Számára a posztapokalipszis posztdigitalitás.

Történetvezetése szerint a „bitbeesés[t]” (Csepeli 2008: 4, Csepeli – Prazsák 2010: 14) nem lehet meg nem történetté, semmissé tenni. Hatása irreverzibilis. A digitalizáció, illetve a tágabb értelemben vett textualitás (Ferraris 2008: 235–346) virtualizációja egyébként is megmásíthatatlan folyamat, ugyanis a transzlingvisztikai (Barthes 1971: 11, Derrida 1991: 85) kód logikájából, specifikus absztrakciós potenciáljából (Chomsky 2018: 43–44) táplálkozik, csupán megnyilvánulási és expanziós közege technikai.

A *Nincs kapcsolat* (*Desconectados*) nem tévesztendő össze az eredeti címetek tekintve hasonlóságot mutató, Henry Alex Rubin rendezte, 2012-es *Lekapcsolódással* (*Disconnect*). Ez utóbbi említett közismert alkotás egyébként az internet veszélyeire rámutató nem médium-specifikus értelemben vett digitális narratíva (Landon 2001: 29), ugyanis a mindennapi tevékenységek, vagyis a profán élet széles körét érintő digitalizálódás fonásáigra hívja fel a figyelmet. A *Nincs kapcsolat* (*Desconectados*) ellenben immár analóg posztdigitális narratíva. Míg a *Lekapcsolódásban* (vagyis a *Disconnect*-ben) még működik a világháló, és annak veszélyeire mutat rá az alkotás összefonódó (mikro)történetei által, addig a *Nincs kapcsolatban* már nem funkcionál a web, ugyanis összeomlott, leállt, maga az infrastruktúra is megsemmisült. Fő vonása éppen az, hogy világában már nincs (internet)kapcsolat, vagyis nincs digitális adatfolyam, áramlás. Esetében megszűnt az online sodródás és mértéktelen tartalomfogyasztás mint a digitális kultúra és a közösségi média meghatározó jellemzője (Beke – Szűts 2022).

ÖSSZEOMLÁS, APOKALIPSZIS – POSZTDIGITALITÁS

Megrongálódhat, akár meg is semmisülhet az internetszolgáltatást biztosító infrastruktúra, az információs szupersztráda (Csepeli – Prazsák 2010: 14) avagy az áramlás elektronikus tere (Nyíri 2001, Castells 2004: 15, Csepeli – Prazsák 2010). Ez történik a *Nincs kapcsolatban* is, amikor egy napvihar elpusztítja a Föld körül keringő összes műholdat, és ennek következtében globális szinten leáll a digitális adatforgalom. A film a világűri és a geostacionáris eseményeket monumentális hatású, ám a műfaj jellegzetességeihez alkalmazkodó módon mutatja be. A fizikai eszköztést, a (számítás)technikai paraméterek és tényezők által meghatározott internet

diszfunkcionálissá válásával, illetve összeomlásával párhuzamosan megszűnik működni, egyáltalán létezni a világháló, vagyis a World Wide Web (Szűts 2013: 11, 20, 59, Szűts 2018: 25).

Az internet és a világháló, továbbá a különböző digitálistér-konstrukciók (Szkála – Munk 2018) közötti, nem csupán fogalmi jellegű különbségtétel a jelen tanulmány szempontjából ezen a ponton immár irreleváns: a technikai infrastruktúra megsemmisülése ugyanis – többek között az infokommunikációs konvergencia következtében – magával rántja a teljes digitális és online univerzumot, és kioltja azt. Ez az apokalipszis utáni, posztdigitális világ. Az „abszolút eszköz” (Ferraris 2018: 99) szerepét betöltő okostelefon, ez „az új elektronikus ördögösség[...].” (Eco 2004: 304) haszontalan tárgygyá aljasul le. Immár nem jelent „zsebben hordott mentális biztonság[ot]” (Sándor 2004: 13).² Üres, tartalmat nem sugárzó nullmédiummá (vö. Postman 2006: 105, Enzensberger 2011) válik. Feltárja korábbi legbelsőbb titkát, karakterisztikáját: az általa motivált „végtelen görgetés” (Szűts 2020: 182, Beke 2021, Hari 2022: 146–148, 197), sodródás a személyközi kommunikáció és az informálódás ellenében hat, végső soron ellehetetleníti azt.

A filmben bezárul, felszívódik az áramló adatok, illetve bitek elektronikus tere. Az információk addigi szabad digitális áramlási folyamata, cseréje, az azonnaliság, az instant és hatékony személyközi kapcsolatfelvétel és -tartás, a sebesség (Virilio 1986, 2005) online jellemzője (Aczél 2012: 115) azonban a továbbiakban is érezteti pszichés és közösségi hatásait. „A géppel való szükségszerű kapcsolat ugyanis feltehetően nemcsak eszköz mivoltában, hanem lényegileg is megváltoztatja meg a kommunikációt.” (Aczél 2012: 139) Ez az effektus pedig maradandó.

A digitalitás szupplementáris dimenziója megszűnését követően nem adja át helyét, valamint funkcióját a kulturális képzeletben a kézzelfogható és közvetíthető/közvetlenül elérhető valóság birodalmának és a fizikailag is létező információhordozó közegeknek. Nem térhet vissza az analóg predigitális világ. Ehelyett zavar támad a pszichoszociális működésben és interakciókban. Amikor leáll az internetszolgáltatás és ennek megfelelően az összes közösségimédia-platform a filmben, lelassítva ezzel a mindennapi életet, ellehetetlenítve az instant személyközi üzenetváltást és információcserét, egyáltalán a kapcsolatteremtést és -tartást, a szereplők elkeseredett lépéseket tesznek. Az analóg világban, vagyis a fizikai valóságban igyekeznek megjeleníteni, leképezni, vagyis újraalkotni a megszűnt, ám számukra létfontosságúnak tűnő online szociális hálózatot. Hiába vesztette érvényét a twitterezem, illetve facebookozom tehát vagyok (Eco 2018: 46–49) „igazsága”, számukra továbbra is a digitális univerzum biztosítja a kommunikáció paradigmátikus, vagyis modell értékű formáit (vö. Benczik 2006: 83, 88, Ong 2010). Az analóg posztdigitális világban is megkísérelnek a technológiai kommunikáció hálózati logikájának keretei között maradni. Határozottan nem pre-, hanem posztdigitális perspektívát nyitnak az analóg világban. Kartonpapírból alkotják meg, illetve alkotják újra a Facebookot (beszédes módon *face to face* néven), és azt kihelyezik a közösségi térbe. Ezáltal teszik lehetővé az oldal használata során megszokott, személyre szóló üzenetküldés funkcióját. A közösségi média interaktív agórája (Boros 1999, 2011) a valós térben jelenik meg. Testet ölt a Facebook. Ez analóg posztdigitalitás.

Az összeomlásig, vagyis a digitális apokalipsziszig tartó domináns adatáramlási logika és működésmód – az azonnali térfüggetlen elérhetőség – felfüggesztődését követően is kifejti hatását (Pléh 2001, 2011, Prensky 2001a, 2001b, Spitzer 2012, Carr 2014, vö. Lembke 2021). „A technológiai kommunikáció” (Aczél 2012: 139) és információkeresés modell értékű marad.

---

² Umberto Eco, valamint Sándor Klára hivatkozott tanulmánya az internetkapcsolattal rendelkező okostelefonok széles körű elterjedése előtt jelent meg. Megállapításaik azonban a digitális tér eskalációját követő időszakban is helytállóak, sőt, még inkább azok, mint korábban voltak.

Nem szívódnak fel, nem szűnnek meg létezni a digitális identitások, illetve az e-személyiségek (Fehér 2017, Ropolyi 2020). Igyekeznek továbbra is elevenek maradni, immár csak a fizikai valóságban. Posztapokaliptikus világ ez, összesodródott, hibrid információkeresési és kommunikációs, valamint kapcsolattartási stratégiák és identitások.

A film főhőse a 42 éves, elvált nő, Victoria (Vicky), aki saját bevallása szerint is internetfüggő; okostelefonját még éjszaka, álmában is a kezében tartja, szorongatja. Képtelen elszakadni tőle. Szétszórtsága, a hétköznapi élet részleteit érintő feledékenysége, memóriazavarai nyomban a vígjáték elején komikus szituációkat eredményeznek (Spitzer 2012, Carr 2014, 2015, Szűts 2018: 390–392). Vicky, miután globális szinten megszűnt az internetkapcsolat, szeretteivel, két gyermekével, Clarával és Juliánnal, élettársával, Ángelával, továbbá a szomszédjában lakó, nyolcvan év fölötti Rigobertoval Santiagóból Betlehembe utazik, ott ugyanis egy magasan fekvő hegyen – egy megmaradt műholdnak hála – csodával határos módon, gyéren és akadozva, de még elérhető a világháló. Rigoberto különösképpen fontos szerepet tölt be a történetben, illetve a film világában. Sohasem használt internetet, a könyvkultúrában szocializálódott, ennek megfelelően az összes többi szereplő ellenpólusát képezi. A film idejében egy barkácsboltot (vö. Assmann 2009) vezet, ahol kiemelkedő feladatának, sőt, hivatásának azt tartja, hogy kötetlen beszélgetést folytasson az üzletbe betérő vásárolókkal. Értékelése szerint a barkácsboltban zajló csevegés a vásárlók kiszolgálásánál, vagyis a termékek eladásánál is fontosabb. Ő testesíti meg a predigitális világ műveltségét, töprengő gondolkodásmódját és a beszélgetés szeretetét a posztdigitalitás viszonyai között. Az offline, analóg világ megőrzésre méltó elemeit ápolja (vö. Nyíri 2006).

A Jeruzsálem melletti várost, vagyis a szereplők úticélját több alkalommal is Jézus szülőhelyeként említi a film, ily módon domborítva ki az utazás vallási dimenzióját. Victoria ugyanis egy vezető programozói állásra jelentkezett a beszédes nevű Cloudsystems cégnél még a digitális összeomlás előtt, és e-mailben várja az értesítést, immár a digitális apokalipszis után. A vállalat mottója (*Kapcsolat még a Holdon is*) különösképpen árulkodó és tünetértékű egy olyan világban, amelyben *nincs (internet)kapcsolat*, és amelynek éppen ez a negativitás, illetve posztdigitalitás a legfőbb jellemzője. Vicky abban reménykedik, hogy Betlehembe érve végre elolvashatja a várva várt levelet, amelyből megtudhatja, ő töltheti-e be a hön áhított online munkahelyet. Az internet nélküli, illetve internet utáni világban is programozó szeretne lenni. A posztdigitális világba szeretné átmenteni a digitálisat, vagyis a lehetetlenre vállalkozik. Számára az e-mail-várás egyenesen csodavárás. Miként Umberto Eco fogalmaz: „A technikacsodálat nagyon is szorosan kötődik a mágikus gondolkodáshoz, és ez a vallásos csodavárással függ össze.” (Eco 2018: 153)

A digitalitás megfoghatatlanságában akkor is működik, amikor ténylegesen már nem funkcionál; a maga immateriális és absztrakt szintjén és értelmében akkor is jelen van, amikor valójában már felszívódott és eltűnt. Vallási aspektusa (Virilio 2002: 45–46, Esterbauer 2003, Eco 2018: 153) megmarad. A digitális birodalom összeomlását nem lehet egykönnyen felfogni és elfogadni. Traumát, felforgató erejű eseményt (Žižek 2014, Feldmár 2018: 9–10) jelent, alapjaiban változtatja a valóságérzékelést, a perspektívát. Digitália megfoghatatlan kísértetiesége a megszűnése után még rejtélyesebbé, megfoghatatlanabbá válik.

Ez nem a közösségi média disztópiája (vö. Eggers 2016; *A kör* 2017, Csányi – Beke, 2020), jelenlegi meghatározó trendjeinek extrapolációja, hanem megszűnésének története, vígjátékban elmesélve.

A filmben – műfajának, szórakoztató jellegének megfelelően – számos közismert és népszerű könnyűzenei, popkulturális szerzemény csendül fel. A klasszikus zeneirodalomból csupán egyetlen alkotás szólal meg a komédiában. Ez pedig Richard Strauss *Imigyen szóla Zarathustra* (*Also sprach Zarathustra*) című szerzeményének nyitánya. A német komponista 19. század végi, Friedrich Nietzsche azonos című műve (Nietzsche 2020) alapján született

szimfonikus költeménye a film egy emlékezetes jelenetében robban be a maga fokozódó erejű fűvósaival, vonósaival és üstdobjaival (vö. Bergel 2023: 15). A szereplők egy kerékpárkölszönből hasztalan próbálnak járművet szerezni, hiszen azt szabály szerint csupán egy online mobiltelefonos applikáció segítségével tehetnék meg. Ekkor Victoria nyers erőhöz folyamodik: egy méretes csöklucsal szétveri a kölszönb biztonsági zárát, majd pedig gyermekei jókora köveket ragadva magukhoz követik példáját. Komikus módon a brutalitás győzedelmeskedik az összeomló digitális világ megfoghatatlansága fölött. A test és a testi erő jogainak, valamint tiszteletének visszaszerzése ez egy immaterializációs kort követően (Crawford 2016).

LEZÁRÁS

A tanulmány lezárásaként kiemelhetjük, hogy a digitális technológia és az online hálózatok korában az információs és kommunikációs technológiák mélyen átszövik mindennapjainkat. Az életvilág medializálódik (Bergel 2023). A digitális kultúra hedonizmusára jellemző állandó kapcsolattartás, tartalomgyártás, -megosztás és fogyasztás paradigmája kihívásokat vet fel az emberi kapcsolatokban és a pszichoszociális működésben. Az általunk elemzett, *Nincs kapcsolat* című film kritikai szemmel vizsgálja a technológia és az emberi élet közötti összefüggéseket, reflektálva az online és offline világok közötti határookra és azok elmosódására. A digitalitás szupplementáris dimenziójának megszűnése utáni, azonban továbbra is az analóg és a digitális világ összemosisódásáról árulkodó társadalomkép, új kérdéseket vet fel a kommunikáció, az identitás és a közösségi interakciók jövőbeli alakulásáról. Az analóg posztdigitális világban való élet, amelyben a digitális kommunikációs formák fizikai megjelenítéseire törekednek a film szereplői, rámutat arra, hogy a digitális technológia mély és tartós hatást gyakorol(t) társadalmunkra, kultúránkra. Az, hogy hogyan navigálunk ebben a bonyolult és állandóan változó környezetben, meghatározó lesz az emberi interakciók és társadalmi struktúrák jövője szempontjából.

Filmjegyzék

A kör (The Circle) (2017) rendező: James Ponsoldt.

A nő (Her) (2013) rendező: Spike Jonze.

eXistenZ (1999) rendező: David Cronenberg.

Lekapcsolódás (Disconnect) (2012) rendező: Henry Alex Rubin.

Nincs kapcsolat (Desconectados) (2022) rendező: Diego Rougier.

Social Network – A közösségi háló (Social Network) (2010) rendező: David Fincher.

Társadalmi dilemma (The Social Dilemma) (2020) rendező: Jeff Orlowski.

Transzcendens (2014) rendező: Wally Pfister.

Irodalom

Aczél Petra (2012) *Médiaretorika*. Budapest, Magyar Mercurius.

Assmann, Aleida (2009) Szövegek, nyomok, hulladékok: a kulturális emlékezet változó médiumai (fordította Görföl Balázs). In: Kisantal Tamás (szerk.). *Narratívák 8. Elbeszélés, kultúra, történelem*. Budapest, Kijárat. 146–159.

- Barthes, Roland (1971) A szemiológia elemei (fordította Kelemen János). In: *Roland Barthes Válogatott írások*, Kelemen János szerk. (fordította Fodor István, Kelemen János, Miklós Pál, Réz Pál, Szántó Judit). Budapest, Európa. 9–92.
- Baudrillard, Jean (1996) A szimulákrum elsőbbsége. In: Kiss Attila Attila – Kovács Sándor s. k. – Odorics Ferenc (szerk.). *Testes könyv I.* Szeged, Ictus-JATE. 161–193.
- Beke Ottó – Szűts Zoltán (2022) Online sodródás és mértéktelen tartalomfogyasztás. A digitális kultúra és a közösségi média egyik meghatározó attitűdje. *Korunk. Fórum, kultúra, tudomány.* 9. 101–109.
- Beke Ottó (2021) Az oktatás jövője: felkészítés a digitális életre és munkára. Recenzió Szűts Zoltán *A digitális pedagógia elmélete* (2020) című könyvéről. *Civil Szemle*, 1. 135–143.
- Beke Ottó – Novák Anikó – Samu János – Csányi Erzsébet (2020) Vremenske granice prijenosa digitalnih podataka (Alastair Reynolds: Spori Meci). *Književna smotra. Časopis za svjetsku književnost*, 197 (3). 117–122.
- Benczik Vilmos (2006) *Jel, hang, írás. Adalékok a nyelv medialitásának kérdéséhez.* Budapest, Trezor.
- Bergel Viktor (2023) *Az életvilág medializálódása.* Budapest, L'Harmattan.
- Bidart, Frank (2021) *Against Silence.* Farrar, Straus and Giroux.
- Boros János (1999) Kritika és szolgálat. Huszadik Filozófiai Világkongresszus, Boston, 1998. augusztus 10–16. *Magyar Filozófiai Szemle*, 1–3. 361–371.
- Boros János (2011) A telekommunikatív demokrácia felé – telekommunikációs konvergencia mint a társadalmi igazságosság lehetősége. In: Boros János (2011) *Demokrácia és szabadság. Filozófiai írások a demokrácia megerősítéséhez.* Veszprém, Iskolakultúra. 23–38.
- Carr, Nicholas (2014) *Hogyan változtatja meg agyunkat az internet? A sekélyesek kora* (fordította Németh Ádám). Budapest, HVG Könyvek.
- Carr, Nicholas (2015) *The Glass Cage. How Our Computers Are Changing Us.* New York, W. W. Norton & Company.
- Castells, Manuel (2004) Space of Flows, Space of Places. Materials for a Theory of Urbanism in the Information Age. In: Stephen Graham (edit). *The Cybercities Reader.* London–New York, Routledge. 82–93.
- Chomsky, Noam (2018) *Miféle teremtmények vagyunk?* (fordította Kisantal Tamás). Budapest, Kossuth.
- Crawford, Matthew B. (2016) *The World Beyond Your Head. On Becoming an Individual in an Age of Distraction.* New York, Farrar, Straus and Giroux.
- Csányi Erzsébet – Beke Ottó (2020) A közösségi média disztópiája. (Dave Eggers: A kör). *Godišnjak* (az újvidéki Bölcsészettudományi Kar évkönyve). 2. 269–283.
- Csepeli György (2008) Az e-minőség forradalma. *Szín*, április. 4–10.
- Csepeli György – Prazsák Gergő (2010) *Örök visszatérés? Társadalom az információs korban.* Budapest, József Műhely Kiadó.
- Debord, Guy (2006) *A spektákulum társadalma* (fordította Erhardt Miklós). Budapest, Balassi Kiadó – BAE Tartóshullám.

- Derrida, Jacques (1991) *Grammatológia. Első rész* (fordította Molnár Miklós). Budapest – Párizs, Életünk – Magyar Műhely.
- Eco, Umberto (2004) Már nem átlátszó a képernyő (fordította Szénási Ferenc). In: Gelencsér Gábor – Hartai László (szerk.). *Képkorszak. Szöveggyűjtemény a mozgóképkultúra és médiáismeret oktatásához*. Budapest, Korona. 304–313.
- Eco, Umberto (2018) *Pape Satan. Hírek egy folyékony társadalomból* (fordította Barna Imre). Budapest, Európa.
- Eggers, Dave (2016) *A kör* (fordította Nemes Anna). Budapest, Európa.
- Enzensberger, Hans Magnus (2011) Absolute Emptiness: The Null-Medium, or Why all Complaints about Television are Irrelevant, transl. William Wheeler. In: Ester Capdevila (edit.) *Are you Ready for TV?*, transl. Jane Brodie, Wendy Gosselin, William Wheeler. Barcelona, Museu d'Art Contemporani de Barcelona. 10–25.
- Esterbauer, Reinhold (2003) Isten a cybertérben (fordította Mesés Péter). *Vigilia*, 1. 2–11.
- Fehér Katalin (2017) A digitális identitás a személyes és a szakmai stratégiában: a téma szakirodalmának változó trendjei, valamint összehasonlító kutatási eredmények közép/kelet-európai és délkelet-ázsiai mintán. *Médiakutató*, 4. 9–20.
- Feldmár András (2018) *Álom és valóság*. Budapest, HVG Könyvek.
- Ferraris, Maurizio (2008) *Hol vagy? A mobiltelefon ontológiája* (fordította Gál Judit). Budapest, Európa.
- Fischer, Mark (2020) *Kapitalista realizmus. Nincs alternatíva?*(fordította Tillmann Ármin, Zemlényi-Kovács Barnabás). Budapest, Napvilág.
- Han, Byung-Chul (2019) *A kiegészítés társadalma* (fordította Miklódy Dóra, Simon-Szabó Ágnes). Budapest, Typotex.
- Hari, Johann (2022) *Tönkretett figyelem. 12 ok, amiért nem tudunk koncentrálni* (fordította Kránicz Dorottya). Budapest, GABO.
- Kurzweil, Ray (2012) *How to Create a Mind: The Secret of Human Thought Revealed*. London, Penguin Books.
- Kurzweil, Ray (2013) *A szingularitás küszöbén: Amikor az emberiség meghaladja a biológiát*. Budapest, Ad Astra.
- Landon, Brooks (2001) Nem az, ami volt: memóriatulcsordulás a digitális narratívákban (fordította Elekes Dóra). *Prae*, 1–2. 29–38.
- Lanier, Jaron (2020) *Miért töröld magad azonnal a közösségi oldaladról?* (fordította: Harasztos Ágnes). Budapest, Európa.
- Lee, You-Kyung (2021) Impacts of Digital Technostress and Digital Technology Self-Efficacy on Fintech Usage Intention of Chinese Gen Z Consumers. *Sustainability* 13, no. 9: 5077. <https://doi.org/10.3390/su13095077>
- Lembke, Anna (2021) *Dopaminkorszak. Hogyan találjunk egyensúlyt a függőségekre épülő világban* (fordította Bujdosó István). Budapest, Libri.
- Moravec, Hans (1990) *Mind Children: The Future of Robot and Human Intelligence*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press.
- Moravec, Hans (2000) *Robot: Mere Machine to Transcendent Mind*. Oxford, Oxford University Press.

- Nietzsche, Friedrich (2020) *Így szólott Zarathustra* (fordította Kurdi Imre). Budapest, Szenzár.
- Nyíri Kristóf (2001) Castells, The Information Age. In: Nyíri Kristóf (szerk.). *A 21. századi kommunikáció új útjai. Tanulmányok*. Budapest, MTA Filozófiai Kutatóintézete. 221–253.
- Nyíri Kristóf (2006) Konzervatívnak lenni az internet korában. *Információs Társadalom*, 4. 9–17.
- Ong, Walter J. (2010) *Szóbeliség és írásbeliség. A szó technológizálása* (fordította Kozák Dániel). Budapest, Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet – Gondolat Kiadó.
- Orbán Jolán (1994) *Derrida írás-fordulata*. Pécs, Jelenkor.
- Pléh Csaba (2001) Új kommunikáció – új gondolkodás? *Iskolakultúra*, 3. 65–68.
- Pléh Csaba (2011) A webvilág kognitív következményei, avagy fényesít vagy butít-e az internet. *Korunk*, 8. 9–19.
- Postman, Neil (2006) *Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business*, New Introduction by Andrew Postman. New York, Penguin Books.
- Prensky, Marc (2001a) Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*, 9 (5). 1–6.
- Prensky, Marc (2001b) Digital Natives, Digital Immigrants, Part II: Do They Really Think Differently? *On the Horizon*, 9 (6). 1–9.
- Reynolds, Alastair (2017) *Lassú lövedékek* (fordította Tamás Gábor). Budapest, GABO.
- Ropolyi László (2020) Digitális identitás – e-személyiség. In: Daróczi Enikő – Laczkó Sándor (szerk.). *Az identitás. Lábjegyzetek Platónhoz 18*. Szeged, Pro Philosophia Szegedienski Alapítvány – Magyar Filozófiai Társaság – Státus Kiadó. 245–259.
- Sándor Klára (2004) A zsebben hordott mentális biztonság. *Világosság*, 7. 13–22.
- Spitzer, Manfred (2012) *Digitale Demenz. Wie wir uns und unsere Kinder um den Verstand*.
- Suleyman, Mustafa – Bhaskar, Michael (2023) *A következő hullám. Mesterséges intelligencia, technológia, hatalom és a 21. század legnagyobb kihívása* (fordította Farkas Veronika). Budapest, Magnólia.
- Szkála Károly – Munk Sándor (2018) A kibertér fogalma, értelmezése és fejlődése. *Földrajzi Közlemények*, 4. 344–355.
- Szűts Zoltán (2003) Bytokba zárva lenni. *Vigilia*, 1. 29–34.
- Szűts Zoltán (2018) *Online. Az internetes kommunikáció és média története, elmélete és jelenségei*. Budapest, Wolters Kluwer.
- Szűts Zoltán (2020) *A digitális pedagógia elmélete*. Budapest, Akadémiai.
- Virilio, Paul (1986) *Speed and Politics. An Essay on Dromology*. New York, Semiotext(e).
- Virilio, Paul (2002) *Az információs bomba* (fordította Ádám Anikó). Budapest, Magus Design Stúdió.
- Virilio, Paul (2005) *Negative Horizon. An Essay in Dromoscopy*. London, Continuum. York, Melville House.
- Žižek, Slavoj (2006) „Megteheted” (fordította: Váradi Péter). *2000. Irodalmi és társadalmi havi lap*, 7–8. 3–9.

Žižek, Slavoj (2009) Egyszer mint tragédia, másszor mint bohózat: Szeptember 11. tragédiájától a pénzügyi összeomlás bohózatáig, fordította Bartha Eszter, Koltai Mihály Bence. *Eszmélet. Társadalomkritikai és kulturális folyóirat*, 84, melléklet.

Žižek, Slavoj (2014) *Event: A Philosophical Journey Through A Concept*. Brooklyn, Melville House.

Zuboff, Shoshana (2019) *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York, PublicAffairs.